

Texte autocefale și texte cu aureolă de împrumut (I)

Apariția în volum a unui autor de piese de teatru este un alt examen dat în fața publicului, act foarte important și, desigur, dificil. Scos din contextul spectacolului, din viziunea cu geometrii deseori alchimice a regizorului, eliberat din urzeala tainică, însuflețitoare și modelatoare a vocilor actoricești, textul nud rămâne numai cu ceea ce este al lui, fără nici o aureolă de împrumut. El redevine literatură și tipărirea ca atare are darul de a înlătura vâlul înșelător în cazul în care avem de-a face cu o nonvaloare, cu impostura veritabilă sau, gândindu-ne la acel banchet al muzelor, cu un nepoftit. Surpriza negativă pe care ți-o poate produce un text pe care îl citești după ce i-ai „ascultat” replicile (într-o înzanscenă radiofonică sau într-o montare pe scena de scîndură) se explică prin faptul că spectacolul de teatru, fiind — la urma urmelor — arta cu gura cea mai mare, poate impune citeodată cu aceeași sîrguință magică atît pe marele dramaturg, cît și pe oarecarele ambițios fabricant de texte dialogate. Acea des invocată punere în scenă a cărții de telefon nu este, dintr-o anume perspectivă, chiar o glumă. Nu trebuie să uităm niciodată că la gloria unui spectacol proprietarul textului este numai unul dintre coparticipanți. Una înseamnă să-l cunoști pe autorul de dramaturgie disimulat într-un spectacol (la care participă mai multe energii spirituale, regizorul în primul rînd, timbrul însuflețitor al histriionilor, imaginile în ofensivă ale decorului, „atacurile” semantice ale muzicii), și alta să-l definești în liniștea adîncă a minții tale, într-o postură mai puțin mediată, de cititor.

Această din urmă operație, lectura textului, a corectat multe erori comise deseori de anumiți cronicari teatrall grăbiți, care, judecînd piesa de teatru împreună cu acele originale lumini și umbre adăugate, conferite de spectacol, de rodnică febră creatoare a directorului de scenă, îi atribuiau autorului de replici o aureolă care nici pe departe nu-i aparținea. Defilînd, după fiecare premieră, cu asemenea haine de împrumut, proprietarul de text se hrănea cu iluzia desenată în cronici, socotîndu-se deja intrat în topul literaturii contemporane și așteptînd ca noile ediții ale enciclopediilor și dicționarelor în domeniu să-l înregistreze copios ca atare. Multe astfel de nume au strălucit pe afișele teatrelor, unele chiar în serial; gura de aur a artei teatrale părea să le propulseze de-a pururi în zenit; a fost suficientă publicarea respectivelor întreprinderi dramaturgice în volume, pentru ca o bună parte din acele nume să coboare vertiginos la „parter” sau chiar să dispară din orizontul de interes al iubitorilor de literatură dramatică.

Această „dezuflare” a baloanelor de săpun s-a produs în momentul în care lectura textului tipărit a fost posibilă (extraordinar serviciu prestează editurile și în acest sens!), descoperindu-se astfel ceea ce spectacolul, prin firea lucrurilor, ascundea: faptul că autorul nu *semna* o operă de sine stătătoare, autocefală, statuată de o incontestabilă valoare literară.

Cîteva din aparițiile relativ recente ale unor volume de dramaturgie ne-au redeschis reflectiile de mai sus, care au, la ora actuală, valoare axiomatică.

Nu mai departe, în colecția *Rampa* a Editurii Eminescu, întîlnim o nouă carte a lui Dan Văiteanu (cuprinzînd două texte. — Stan Pățitul al II-lea și De cinci

ori Ionescu, autor obscur, promovat de teatrul radiofonic și debutat ne semnificativ în volum în 1986, sub auspiciile aceleiași embleme editoriale. Ce anume a determinat efortul de a impune în librării numele acestui autor de texte care nu poate convinge cu talentul său? Poate distribuțiile excelente pe care radiodifuziunea le asigură mai tuturor audiospectacolelor: **Stan Pățitul al II-lea** a beneficiat de adevărate personalități în arta interpretativă: Dorina Lazăr, Mihai Fotino, Virgil Ogășanu, Ștefan Mihăilescu-Brăila, Mitică Popescu, Tamara Buciuceanu, Ileana Stana Ionescu, Ioana Crăciunescu, Radu Panamarenco, Agatha Nicolau. Regizorul Dan Puican este la rîndul său unul dintre cei mai veritabili profesioniști în materie de teatru pe unde. Și mai apare un „amănunt”: adaptarea radio, care este și ea, la rîndul ei, o operă creatoare. Acest travaliu dificil — care schimbă uneori complet fața unui text, modelîndu-l și insuflîndu-i dramaticitate, făcîndu-l adică „ingurgitabil” — a fost prestat de regretatul Val Săndulescu. Pentru piesa **Viața ca fapt divers** de pildă, prezentă în amintitul volum de debut din 1986, adaptarea TV a fost semnată de criticul de teatru Victor Parhon. Întrebarea pe care și-o pune acum cititorul, pe bună dreptate, este dacă nu cumva contribuțiile adaptatorilor au rămas pe mai departe și în textul tipărit. Și, în acest caz, ce rămîne în „proprietatea adevărată” a celui care semnează cartea?

Stan Pățitul al II-lea s-ar fi dorit probabil un amuzant și prin aceasta mobilizator text antimistic. Într-un mic bufet de gară, la peronul căreia trag trei trenuri pe zi, ospătarul Stănilă (care are o mătușă Haza în comuna Ceruri, de unde-l cheamă să vină s-o moștenească și s-o ajute) primește zilnic vizita vărului său Lazăr, înbrăcat anume în negru, pentru a defini noua sa stare de întemeietor al unei credințe noi, al cărei profet s-a hotărît să fie și al cărei prim adept este, se pare, Stănilă. „Vroiește să-l urmez! Să iau exemplul lui!” În ipoteza Stelianei, gestionara respectivului bufet (care este și povestitoarea întîmplărilor lui Stan în fața unui Civil, venit cu o legitimație, pare-se de ziarist, să se documenteze despre scandalul petrecut în incinta localului public), cei doi sectanți „și-au zis că aici, în gară, multe auzi și vezi... Iar cînd așteaptă trenul, și-a mai

băut și-o țuică, cite nu spune omul?”, ceea ce echivalează cu un foarte bun vad pentru „recoltat” victime. Acestea ar urma să fie Mariana a lui Lucaci, Leonora Mărcuș și Mihaela David. Intenția lui Stănilă — condus din umbră de Lazăr — de a se căpătui pe seama lor, chiar incluzînd o căsătorie la cei 47 ani ai lui de „June prim” — nu reușește, cu toate relațiile „divine” ale șefului noii secte. În final, Mihaela David, împreună cu familia sa, îl escrochează pe Stănilă, furîndu-i, în prima seară de „înșurătoare”, icoanele de preț și... spărgîndu-i capul. Piesa se încheie cu îndemnul primarului: „Stănilă, fii atent, să nu te prindă iar, mai lasă-te de vrăji!” La fel de lipsită de substanță și adîncime ni se prezintă și cea de-a doua încercare de farsă intitulată **De cinci ori Ionescu**. Personajele sînt și aici numai desenate cu o peniță care zgîrie, animate de un conflict lipsit de dramaticitate, autorul stipulînd că literatura veritabilă constă în a născoci încurcături. „Jocul” Ioneștilor (cu Cicerone Ionescu, mama acestuia, Athena Ionescu, soția acestuia, Athena Ionescu, prietenul care răspunde de „spațiu locativ”, Mihai C. Ionescu, precum și inspectorul Flamaropol Ionescu, asistat de secretara dactilografă Floricia Ionescu) rămîne neincitant, pentru că nu are acoperire în aur în seifurile fanteziei și ale logicii artistice. Interesante sînt unele dintre comentariile (culese de autor sau de editor) la aceste texte, comentarii care n-au fost decupate din presa de specialitate, cum obișnuia, pe vremuri, colecția. Iată o frază: „In spatele eclera-jului se află un moralist care atrage atenția că pe mapamond mai sînt destui... Ionești.” Cele două plese din volumul lui Dan Văiteanu, subliniem, cel de-al doilea, beneficiază și de, să-i spunem rubrica. **Cum am scris...** Pe vremea cînd colecția publică piese cu larg răsunset în viața culturală, rubrica era binevenită. Cititorul dorea să afle cît mai multe lucruri despre textul care, cel puțin într-o stagiune, a constituit un eveniment memorabil. A interesat cum a scris Baranga **Interesul general**, Lovinescu — **Citadela sfărîmată**, Camil Petrescu — **Jocul ielelor**, Paul Everac — **Un fluture pe lampă**, George Mihail Zamfirescu — **Domnișoara Nastasia...** Interesează pe cineva cum a **fost scrisă** o partitură oarecare?

Paul TUTUNGIU